

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת בראשית****"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים"**

אסתכל בהאי מלה וברא את האור, וכן בכל מלה ומלה דכתיב בה באורייתא אסתכל קודשא בריך הוא ועבד ההיא מלה ועל דא כתיב ואהיה אצלו אמון, ע"כ.

ג-

ובתרגום ירושלמי (שם) בראשית בחוכמא ברא יי, ע"כ. ויש לפרש דברי התרגום על דרך שנתבאר במדרש, שתיבת בראשית קאי על התורה, והכוונה שאסתכל בתורה וברא את השמים ואת הארץ.

בספר פרי הארץ (ויגש) בד"ה והנה ידוע מאמר באורייתא ברא קב"ה עלמא, וכן התרגום על בראשית ברא בחוכמתא ברא, כי החכמה היא התורה והתורה הוא האותיות וכו' עכ"ל. והוא עד"ר שנתבאר פי' דאיסתכל באורייתא וברא עלמא.

סוטה (כא ב) א"ר יוחנן אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח יב), ע"כ. ובפ"י רש"י (איוב שם) בד"ה והחכמה - התורה, עכ"ל. **ומבואר דתיבת חכמה הכונה על התורה**.²

ולהמתבאר בפ"י רש"י תיבת בראשית, דהכוונה שהעולם נברא בשביל התורה שנקראת ראשית, ולהמתבאר בדברי המדרש והזהר שהעולם נברא ע"י התורה. וכמו שתרגם בירושלמי בחוכמא ברא שהתורה נקראת חכמה.

ומכיון שדרשו בסוטה ממה שנאמר "והחכמה מאין תמצא", שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, ע"כ שהעולם נברא באופן שמתאים לקיומה, והוא ע"י שיהיה בו מדת האין.

ד-

חולין (פס"א) "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם" וגו' (ואתחנן ז ז), **אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני "ואנכי עפר ואפר"** (וירא יח כז) וכו', אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד - אמר "הבה נבנה לנו עיר" (נח יא ד) וכו', לחירס מלך צור - "אמר מושב אלהים ישבתי בלב ימים (יחזקאל כח ב), ע"כ. **ובפ"י רש"י** (יחזקאל שם) בד"ה מושב אלהים - עשה לו באויר על הים במנגינן כמין שבעה רקיעים וישב לו על העליון, עכ"ל.

בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שסז) "יען גבה לבך ותאמר אל אני מושב אלהים ישבתי", אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירס אתה עושה עצמך אלוה, הנה חכם אתה מדניאל, נבוכדנצר רצה לקרב לו זבח ניחוח ומנחה ולא רצה, ואתה עושה עצמך אלוה. מה היה סופו "על ארץ השלכתך" (יחזקאל כח יז). **חירס מלך צר היה גאה ומתגאה עד מאד, מה עשה נכנס לים ועשה לו ארבעים עמודים של ברזל מרובעים ארוכים שיעורם שוה והעמידם זה כנגד זה, ועשה שבעה רקיעים וכסא וחיות ורעמים וזיקים וברקים.** **"הרקיע הראשון"** עשה של זכוכית ותיק אמה על ת"ק אמה וכו' חמה ולבנה וכוכבים. **"הרקיע השני"** עשה של ברזל אלף אמה על אלף אמה וסילון של מים מפריש בין ראשון לשני. **"השלישי"** של ברזל, אלף ות"ק אמה על אלף ות"ק אמה, וסילון של מים מפריש בין שני לשלישי, ואבנים מגולגלות עשה ברקיע - של ברזל, שהיו מתבקעים אלו עם אלו ונשמעים כמו רעמים. **"הרקיע הרביעי"** עשה של עופרת, שני אלפים אמה על שני אלפים אמה, וסילון של מים מפריש בין שלישי לרביעי. **"הרקיע החמישי"** של נחשת, ועשאו שני אלפים ות"ק אמה על שני אלפים ות"ק אמה, וסילון של מים מפריש בין רביעי לחמישי. **"הרקיע השישי"** של כסף שלשה אלפים אמה על שלשה אלפים אמה, וסילון של מים מפריש בין חמישי לשישי. **"הרקיע השביעי"** של זהב, שלשה אלפים ות"ק אמה על שלשה אלפים ות"ק אמה, וקבע בו אבנים טובות ומרגלות אמה על אמה והיה מראה מכאן ומכאן, מכאן נעשים ברקים ומכאן נעשים זיקים, והיה מזדעזע עצמו ואותם האבנים מתבקעות אלו עם אלו ונשמעים הרעמים. אמר הקדוש ברוך הוא ליחזקאל בן אדם, אמור לחירס מלך צר מה אתה מתגאה, ילוד אשה אתה. אמר לפניו רבש"ע, היאך אני הולך אצלו והוא תלוי באויר, באותה שעה הביא הקדוש ברוך הוא רוח בציצת ראשו והעלהו אצל חירס, כיון שראה חירס ליחזקאל נבהל ונדעזע, א"ל מי העלך לכאן, א"ל הקדוש

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" ע"כ (בראשית א א)

ובפ"י רש"י (שם) בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (משלי ח כב), ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתו" (ירמיה ב ג) וכו', עכ"ל.

מבואר בדבריו דמה שכתבה התורה תיבת 'בראשית' הכוונה על התורה שנקראה ראשית, כמו שכתוב "ראשית דרכו" (משלי ח כב), ובשביל ישראל שנקראו "ראשית" (ירמיה ב ג), לומר כי בעבור התורה ובעבור ישראל נברא העולם.

א-

במדרש רבה (פרשה א אות א) רב הושעיה פתח "ואהיה אצלו אמון" וגו' (משלי ח ל). אמון פדגוג וכו', דבר אחר אמון "אומן", **התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה**, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתאות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה שפשוטין, כך היה הקב"ה מביט בתורה וברא את העולם, ואין ראשית אלא תורה, היאך מה דאת אמר, "ה' קנני ראשית דרכו" (משלי ח כב), ע"כ.¹

ובנזר הקדוש (על המדרש שם) בד"ה והתורה וכו', דלפי משמעו קשה דהוי ליה למימר בראשונה וכו', ולכך דריש בראשית עם התורה שנקרא "ראשית דרכו" (משלי ח כב), ברא אלקים וכו'. ומ"מ ודאי שאין המקרא יוצא מידי פשוטו דמשמע "בראשונה", אלא מדלא כתיב בהדיא "בראשונה", דרשינן נמי הא וכו', עכ"ל.

ומבואר בדבריו דממה שכתבה התורה תיבת בראשית ולא בראשונה, דרשינן ג"כ דעל ידי התורה שנקראת ראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ.

ב-

בזוהר (תרומה קסא א) **זכאין אינון כל אינון דמשתדלי באורייתא, ובגין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא ובאורייתא אתברי עלמא כמה דאוקמוה דכתיב "ואהיה אצלו אמון" (משלי ח ל) אל תקרי אמון אלא אומן, וכי אורייתא אומנא הוה, אין, למלכא דבעי למעבד פלטרין אי לא שוי לגביה אומנא לא יכיל למעבד פלטרין, כיון דפלטרין אתעבידו לא סליק שמא אלא דמלכא, אלן פלטרין דעבד מלכא, מלכא שוי באינון פלטרין מחשבה, כך קודשא בריך הוא בעי למברי עלמא אסתכל באומנא ואף על גב דאומנא עבד פלטרין לא סליק שמא אלא דמלכא, אלן פלטרין דעבד מלכא ודאי מלכא בנה פלטרין אורייתא צווחת "ואהיה אצלו אמון" בי ברא קודשא בריך הוא עלמא דעד (נ"יא אלא עד) (ס"א לא אתברי) אתברי עלמא אקדימת אורייתא תרין אלפי שנין לעלמא, וכד בעא קודשא בריך הוא למברי עלמא הוה מסתכל בה באורייתא בכל מלה ומלה ועבד לקבלה אומנותא דעלמא, בגין דכל מלון ועובדין דכל עלמין באורייתא אינון, ועל דא קודשא בריך הוא הוה מסתכל בה וברא עלמא, לאו דאורייתא ברא עלמא אלא קודשא בריך הוא באסתכלותא דאורייתא ברא עלמא, אשתכח דקודשא בריך הוא איהו אומנא ואורייתא לקבליה ולגביה אומנא שנאמר "ואהיה אצלו אמון" ואהיה אמון לא כתיב אלא אצלו הואיל וקודשא בריך הוא אסתכל בה אצלו הוה אומנא, ואי תימא מאן יכיל למהוי אומנא לגביה, אלא אסתכלותא דקודשא בריך הוא בגוונא דא, (ד"א אתעביד כלא בלא עמל ויגיעה דכתיב "בדבר יי שמים נעשו" וגו' (תהלים לג ו) בגוונא דא באסתכלותא דיליה היא אומנא) באורייתא כתיב בה "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" (בראשית א א), אסתכל בהאי מלה וברא את השמים, באורייתא כתיב בה "ויאמר אלהים יהי אור" (שם ג**

¹ עיי בפ"י יפה תואר (על המדרש שם) ובבאר בשדה (לקמן א כרכז) מש"כ בבאור דברי המדרש.

² בספר פענח רזא (פ"ר ויקהל), בחכמ"ה עולה תר"יג במילוי אותיות כזה ח"י"ת כ"י"ף מ"ים ה"י, וכן נחל"ה נ"י"ן ח"י"ת למ"י"ד ה"י, והוא שכתוב "טובה חכמה עם

נחל"ה" (קהלת ז יא), מה"ר"ר יהודה: עכ"ל. וי"ל עד"ר הרמז דמכיון שהתורה כוללת תר"י"ג מצות לכן נקראת חכמה.

ברוך הוא, כך צוני לך אמור לו למה אתה מתגאה, ילוד אשה אתה, א"ל ילוד אשה אני, אלא שאני חי וקיים לעולם,³ מה הקדוש ברוך הוא מושבו בלב ימים - אף אני מושבי בלב ימים, מה הקדוש ברוך הוא בשבעה רקיעים - אף אני כן. ולא עוד אלא כמה מלכים מתו ואני קיים, וכן אחד ועשרים מלכים ממלכי בית דוד, ואחד ועשרים ממלכי ישראל, וחמישים נביאים, ועשרה כהנים גדולים, קברתי כלם ואני חי הרי אל אני, אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים, אמר לו יחזקאל והרי עמדו גדולים ממך ולא עשו כמעשיך. למה היה חירם דומה, לעבד שעשה לבוש לאדונו, כל זמן שהיה הלוש על אדונו העבד רואה והיה מתגאה עשיתי זה הלוש לאדוני, אמר האדון אני קורע הלוש ולא יהיה העבד מתגאה עלי - כך חירם היה מתגאה על ידי ששלח ארזים לבית המקדש (עי' מלכים א' ה כד) אמר הקדוש ברוך הוא הריני מחריב את ביתי שלא יהיה חירם מתגאה עלי, שנאמר "פתח לבנון דלתך ותאכל אש בארזיך" (זכריה יא א), ומה היה סופו, הביא הקדוש ברוך הוא עליו נבוכדנאצר ובעל את אמו בפניו, והורידו מכסאו, והיה חותך בשרו כשתי אצבעות בכל יום, ומטבילים בחומץ ומאכילן, עד שמת מיתה משונה, ואותן הפלטיין מה נעשה בהם, קרע הקדוש ברוך הוא את הארץ וגנום לצדיקים לעתיד לבא, ע"כ.

ה-ה

והנה בבנא בתרא (עה א) איתא, מאי "מלאכת תופיך ונקביך בך" (יחזקאל כח יג), אמר רב יהודה אמר רב, אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור: בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם. ואיכא דאמרי, הכי קאמר בך נסתכלתי וקנסתי מיתה על אדם הראשון, ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) בך נסתכלתי - כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריעי תוף חלול הוא ומנוקב ביום הבראך כוננו ביום שנתתי אל לבי שתהא נברא בו ביום כוננו הנקבים באדם, עכ"ל.⁴

ובפי' רש"י (יחזקאל שם) מלאכת תופיך ונקביך בך - אף על פי שנתתי לך הכבוד הזה, יודע הייתי שתתגאה ועשיתי בך מלאכת תופים ונקבים המוציאין רוח בקול זמר כתוף, ובס היה לך להתבונן, עכ"ל.⁵

ו-ו

ולהמתבאר שהעולם נברא בעבור התורה ועל ידי התורה והיינו בחכמה, ע"כ הוצרך שתהיה הנהגת העולם באופן הגורם למדת הענוה.⁶

בבית יוסף (אוריית סיי' ו) ועל מה שתקנו לומר אשר יצר את האדם בחכמה, לא כתב רבינו למה רמזו, לפי שבריאית האדם דבר ברור הוא שחכמה נפלאה היא. ומדברי רש"י (ברכות ס ב) נראה דבחכמה רומז למה שאמרו במדרש (בראשית רבה פרשה א ס"ג ג) "כי גדול אתה ועושה נפלאות" וכו' (תהלים פו י) שכתב וזה לשונו ומפליא לעשות כנגד שהגוף חלול כמו נאד וכו' והקדוש ברוך הוא ברא את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים הרבה ואף על פי כן הרוח בתוכו כל ימי חייו וזהו פליאה וחכמה עד כאן. והתוספות (שם ד"ה אשר יצר) כתבו שתקנו כן משום דאיתא בתנחומא ויברא אלהים את האדם (בראשית א כג) אמר רבי בון בחכמה שהתקין מזונותיו ואחר כך בראו והיינו דאמרינן בסוף פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לח א) לכך נברא בערב שבת כדי שיכנס לסעודה מיד, עכ"ל. וכ"כ בשולחן ערוך (שם).

ולפי מה שנתבאר יש לפרש, דלכן תקנו את נוסח הברכה 'אשר יצר את האדם בחכמה', והיינו דיצירת האדם באופן זה

³ **בבראשית רבה** (וישב פה ד) רבנן אמרי חירה הוא חירם שהיה בימי דוד, שנאמר "כי אוהב היה חירם לדוד כל הימים" (מלכים א ה), למוד היה האיש הזה להיות אוהב לשבת הזה, רבי יהודה ב"ר סימון אמר חירם אחר היה, על דעתהון דרבנן חיה קרוב לאלף ומאתים שנה, ועל דעתיה דר' יהודה חיה קרוב לחמש מאות שנה, עכ"ל.

⁴ **מהרש"א ח"א** (בבא בתרא עה א) בך נסתכלתי ובראתי נקבים כו' עיין פרש"י, ולין דדריש סיפיה דקרא "ביום הבראך כוננו" ע"פ מ"ש פי' אלו טרפות (חולין נו ב) "הוא עשך ויכוננך" (האזינו לב ו) מלמד שברא הקדוש ברוך הוא כונניות באדם שאם נאף א' מהם אינו יכול לחיות וכו', עכ"ל.

⁵ **בית הבחירה להמאירי** (אבות פיג מ"א) עקביא בן מהללאל אומר כו' שלשה דברים אלו יביאהו להשתדל במידות ובתורה עד שיגיע לשלמות שזכירתו שבה מטיפה סרוחה יביאהו להשמר מן הגאווה שהיא שורש המדות הרעות וההסתכלות באחריתו ודעתו שהוא הולך למקום רימה ותולעה יביאהו לבזות קנייני העולם הזה והתבוננות שהוא מעודת ליתן דין וחשבון על כל פעולותיו לפני הקדוש ברוך הוא יביאהו להשתדל בתורה ובקיום מצותיה ונכלל במאמר מאין באת פחיתותו מצד מלאכת תופיו ונקביו ושאר הדברים הנמאסים שבו עוד בחיים חיותו, ומתוך כך שנו בברייתא אבות דר"נ פ"ט הסתכל בדי' דברים ואמר עליו ומה עתיד להיות כלומר אחר שבא לעולם, והוא שאמר עליו שם

שנבראו בו נקבים נקבים, הוא סיבה שיוזכה על ידה אל החכמה, ע"י שישים עצמו כמי שאינו, וכמו שפי' רש"י לגבי חירם, יודע הייתי שתתגאה ועשיתי בך מלאכת תופים ונקבים המוציאין רוח בקול זמר כתוף, ובס היה לך להתבונן.

ז-ז

בשפת אמת (בראשית תרסד) במדרש "ואהיה אצלו אמון" (משלי ח ל) בתורה ברא הקב"ה את העולם, והנה כתיב "בראשית" ב' ראשית, רמוז לתורה שבכתב ושבעל פה, שניהם נקראו ראשית, ובתורה שבכתב נברא השמים, והארץ בחינת תורה שבעל פה, וכן כתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטז טז), ואהי' אמון בחי' תורה שבכתב קביעא וקיימא. "ואהיה שעשועים יום יום" (משלי שם) בחי' תורה שבעל פה מתחדש תמיד בפיהן של ישראל. וכן בריאת האדם "ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב ז) בחי' תורה שבכתב שזו הנשמה עושיית רשימה ואותיות בנפש האדם. "ויהי לנפש חיה" בחי' תורה שבע"פ כמ"ש התרגום לרוח ממלא עכ"ל.

וכבר כתב כן בח"א מהרש"א (סנהדרין כד א) בד"ה מ"ד ואקח לי וכו', ולזה דרש מינייה שהב' רמז על ב' תורות, שהן תורה שבכתב ותורה שבע"פ, כדדרשינן "ב' של בראשית" וכו' עכ"ל. **ראש השנה** (לב א) הני עשרה מלכיות כנגד מי וכו', ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם וכו', בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג ו), ע"כ. והוא ע"פ שנתבאר, פי' דשמים נבראו ע"י דבור.⁷

"הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַרְי פִּי" ע"כ (האזינו לב א). **באור החיים** (שם) בד"ה האזינו השמים וגו'. יש להעיר ראשונה וכו', ב'. למה לא כלל אותם יחד ויאמר, האזינו השמים והארץ, או שמעו שמים וארץ, ע"י מזרחי, וכו', ה'. למה לשמים אמר "ואדברה", דיבור קשה, ולארץ אמר "אמרי פי", אמירה רכה, וכו', עכ"ל.

ונראה בזה, בהקדם מה שאיתא בפי' רש"י (מכות יא א) בד"ה בלשון עזה, בכל יהושע כתיב "ויאמר ה'", וכאן נאמר "וידבר ה' אל יהושע" (יהושע כ א), ודיבור לשון עז הוא, מפני שהן של תורה. אבל שאר אמירות שאמר, לא אמר דבר לקיים מצוה הכתובה בתורה חוץ מזו, עכ"ל.⁸

ולהמתבאר בשפת אמת, דבתורה שבכתב נברא השמים, והארץ בחינת תורה שבע"פ. מתיישב שפיר מה שנתקשה באוה"ח על שינוי הכתוב, דלגבי שמים כתיב לשון "דיבור", ולגבי ארץ כתיב לשון "אמירה". והוא משום "דשמים" שנבראו ע"י התורה שבכתב, דכתובה בלשון עזה והוא "דיבור" ולכן כתיב "ואדברה". משא"כ "הארץ" שהיא בחינת תושבע"פ, ושייך בה לשון אמירה, כתיב שפיר "אמרי פי", ודו"ק.

"והארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטז טז), ויש לפרש עפ"י מה שכתב בשפת אמת עה"פ "ואהיה שעשועים יום יום" (משלי ח ל) שהוא בחי' תורה שבעל פה מתחדש תמיד בפיהן של ישראל, וזה כוונת הפסוק והארץ נתן לבני אדם שקאי על התורה שבע"פ.

לתגובות בתא קולי: 6243666-2-152

ובפקס: 6243666-2-153

למלך שבנה פלטרין ושכללם וביב של בורסקי עוברת בתוכו ונופלת על פתחו כל עבר ושם אומר כמה נאה פלטרין זה אלמלא שביב זה של בורסקי עוברת בתוכו כך באדם ומה עכשיו שמוציא מעיין סרוח מתגאה על הבריות אלו היה מוציא מעיין של שמן אפרסמון או פלייטון על אחת כמה וכמה, והוא אצלי מ"ש בחמישי של בתרא (עה א) על ענין מלאכת צור "מלאכת תפיך ונקביך [בך] ביום הבראך כוננו" (יחזקאל כח יג) א"ל הקדוש ברוך הוא לחירם בך נסתכלתי ובראתי נקבים באדם, עכ"ל.

⁶ "לך אַל פְּרֵעָה בְּפֶקֶד הַנְּהָה יִצְא הַפְּיָמָה וְנִצְבְּתָ לְקֶרְאֲתוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּאָר" וגו' ע"כ (וארא ז טז), ובפי' רש"י (שם) הנה יצא הפימה - לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו, עכ"ל. הרי ענין זה שאינו צריך לנקביו, הוא סיבה שיחשוב עצמו לאלוה.

"וַיִּבְרָךְ הָעָם וְכוּ' וַיִּנְפְּשֵׁנוּ קֶצֶה בְּפִלְגָם הַקְּלָקֶל" (חקת כא ה) ופי' רש"י (שם) בלחם הקלוקל - לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל. אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא, עכ"ל. והוא עד"ר שנתבאר דע"י שאינו צריך לנקביו, אינו נחשב לילוד אשה.

⁷ וע"י משייכ בזה בריקאנטי (האזינו לב א) ודו"ק.

⁸ וע"י משייכ בזה באמרי אמת (ליקוטים יהושע יב כד).